

Рішення
разової спеціалізованої вченої ради
про присудження ступеня доктора філософії
31 серпня 2026 року

Здобувачка ступеня доктора філософії Мирослава БРОВДІЙ, 1988 року народження, громадянка України, освіта вища: закінчила у 2010 році Карпатський університет ім. Августина Волошина за спеціальністю «Психологія», аспірантка ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, виконала акредитовану освітньо-наукову програму «Соціологія».

Разова спеціалізована вчена рада, утворена наказом ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, від «30» червня 2026 року № 406/01-04, у складі:

Голови разової
спеціалізованої вченої ради –

Маріана ТОКАРА, доктора наук з державного управління, доцента, професора кафедри соціології та соціальної роботи факультету суспільних наук ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Рецензентів –

Дмитра АФАНАСЬЄВА, кандидата соціологічних наук, доцента, завідувача кафедри соціології та соціальної роботи факультету суспільних наук ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Марти ШЕЛЕМБИ, кандидата політичних наук, доцента кафедри міжнародних студій та суспільних комунікацій факультету історії та міжнародних відносин ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Офіційних опонентів –

Наталії КОВАЛІСКО, доктора соціологічних наук, професора, професора кафедри соціології Львівського національного університету імені Івана Франка

Марини БІРЮКОВОЇ, доктора соціологічних наук, професора, професора кафедри соціології Навчально-наукового інституту соціально-гуманітарних технологій Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»

на засіданні «31» серпня 2026 року прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 054 «Соціологія» з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» Мирославі БРОВДІЙ на підставі публічного

захисту дисертації «Механізми подолання впливу соціальних стереотипів та переконань на соціальну інтеграцію внутрішньо переміщених осіб (на прикладі Закарпатської області)».

Дисертацію виконано у ДВНЗ «Ужгородський національний університет», МОН України, м. Ужгород.

Науковий керівник – Вікторія РЮЛЬ, кандидат соціологічних наук, доцент, доцент кафедри соціології та соціальної роботи факультету суспільних наук ДВНЗ «Ужгородський національний університет».

Дисертацію подано у вигляді спеціально підготовленого рукопису державною мовою, що містить нові науково обґрунтовані результати проведених Мирославою БРОВДІЙ досліджень та має істотне значення для соціологічної галузі. Дисертація є одним із перших комплексних досліджень, у якому здійснено спробу дослідити механізми подолання впливу соціальних стереотипів та переконань на соціальну інтеграцію внутрішньо переміщених осіб (на прикладі Закарпатської області). Результати здобувачки, викладені у дисертації, узгоджуються з вимогами, визначеними в пункті 6 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами). Зокрема, дисертаційна робота присвячена актуальній та важливій науковій проблемі – теоретичному обґрунтуванню та емпіричному дослідженню механізмів подолання впливу соціальних стереотипів і переконань на соціальну інтеграцію внутрішньо переміщених осіб (на прикладі Закарпатської області). У сучасних умовах повномасштабної війни науково недостатнім є лише констатація наявності соціальних стереотипів щодо ВПО. Пріоритетом соціологічного аналізу стає розробка механізмів їх подолання, що забезпечують сталу соціальну інтеграцію внутрішньо переміщених осіб у приймаючі громади. Здобувачкою здійснено дискурс-аналіз конструювання соціальних стереотипів щодо внутрішньо переміщених осіб у приймаючих громадах, у межах дослідження сформовано авторську модель дискурсивного конструювання соціальних стереотипів щодо ВПО, розроблено та запропоновано механізм подолання впливу соціальних стереотипів та переконань на соціальну інтеграцію внутрішньо переміщених осіб. Актуальність теми підсилюється й тим, що війна трансформує соціальну структуру України, породжуючи нові форми соціальної стратифікації, нові лінії конфліктності та нові механізми соціальної інтеграції. Дослідження механізму подолання стереотипів – це також дослідження того, як суспільство справляється з травмою війни, як вибудовуються механізми співжиття та взаємної підтримки, а також як формується соціальний капітал у кризових умовах.

Здобувачка має 13 наукових публікацій за темою дисертації, з яких 4 – наукові статті, опубліковані у фахових виданнях з соціологічних наук в яких представлено основні наукові результати дисертації, а також 9 наукових праць, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації. Зазначене відповідає пунктам 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової

спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами):

1. Бровдій М. Ю. Стереотипи, переконання та сприйняття війни: виклики для внутрішньо переміщених осіб та стратегії подолання. Габітус. Випуск 69, Том 1. 2025. С. 11-15.
2. Бровдій М. Ю., Безносько В. В. Стереотипи та переконання ВПО у контексті трансформації системи соціальних послуг під час війни: виклики та практики адаптації. Габітус. Випуск 72, Том 1. 2025. С. 9-13.
3. Бровдій М. Соціально-психологічні особливості сприйняття внутрішньо переміщених осіб у період війни в Україні. Вісник Львівського університету. Серія соціологічна. 2025. № 19.
4. Бровдій М. Ю. Наслідки стереотипізації внутрішньо переміщених осіб у приймаючих громадах та механізми їх подолання. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2025. № 57. С. 125-129.
5. Бровдій М. Ю. Виклики для внутрішньо переміщених осіб у суспільному вимірі історії та шляхи їх подолання. Збірник VII Міжнародної наукової конференції студентів і молодих вчених «Травневі студії 2025: історія, археологія, міжнародні відносини та перспективи повоєнного відновлення». Секція 7. Українське суспільство: ментальність та ідентичність. ДонНУ ім. В. Стуса. 2025. С. 218-219.
6. Бровдій М. Ю. Стереотипи внутрішньо переміщених осіб щодо війни в Україні: теоретичний аспект. Масова свідомість воєнного часу: методологічні та етичні аспекти її соціологічного вивчення. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції інтернет-конференції (м. Лубни, 10 квітня 2025 р.). 2025. С. 26-28.
7. Бровдій М. Ю. Стереотипи як бар'єр та ресурс у процесі інтеграції ВПО. Матеріали доповідей та повідомлень Всеукраїнської науково-практичної конференції «Розвиток територіальних громад крізь призму міжсекторної взаємодії: виклики сучасності». Ужгород. 2024. С. 13-16.
8. Бровдій М. Ю. Стереотипи як чинник формування стійкості у процесі інтеграції ВПО. XIV Львівський соціологічний форум. Інституціональна стійкість українського суспільства: теоретизування й емпіричні дослідження на тлі війни. 3 жовтня 2025 р.
9. Бровдій М. Ю., Безносько В. В. Адаптація та інтеграція внутрішньо переміщених осіб у контексті трансформації системи соціальних послуг під час війни. Abstracts of XI International Scientific and Practical Conference. Munich, Germany. World trends in the development of modern scientific trends. Sociology. 2025. Pp. 199-202.
10. Бровдій М. Ю., Якубишин С. В. Інтеграційний потенціал освітніх і просвітницьких заходів у роботі з ВПО. Abstracts of XII International Scientific and Practical Conference. Sociology. Zaragoza, Spain. 2025. Pp. 272-274.

- 11.Бровдій М. Ю. Вплив соціальних мереж на формування віртуальної ідентичності підлітків. Матеріали підсумкової студентської конференції (16-20 травня 2022 р.). Вісник наукової думки студентів факультету суспільних наук Ужгородського національного університету. Секція: Соціологія. Соціальна робота. 2022. № 11. С. 98-100.
- 12.Бровдій М., Реш Д. Вплив програм інтеграції ВПО на подолання когнітивної стереотипізації. Abstracts of XV International Scientific and Practical Conference. Sofia, Bulgaria. 2025. Pp. 243-246.
- 13.Бровдій М. Ю. Онлайн- та офлайн-стереотипи як чинники стійкості у процесі соціальної адаптації та інтеграції ВПО. V Конгрес САУ: Збірник доповідей «Суспільство та соціологія в експоненційному світі: дослідницькі виклики, можливості, перспективи». 20 – 21 листопада 2025 року.

У дискусії взяли участь голова, рецензенти, офіційні опоненти та висловили зауваження:

Дмитро АФАНАСЬЄВ, кандидат соціологічних наук, доцент, завідувач кафедри соціології та соціальної роботи факультету суспільних наук ДВНЗ «Ужгородський національний університет»:

Суттєвих зауважень до змісту дисертаційної роботи, логіки викладу матеріалу та авторських суджень немає, оскільки дослідження виконане на належному теоретико-методологічному рівні з чітким розумінням сучасної наукової проблематики соціальної інтеграції внутрішньо переміщених осіб. Використана джерельна база є достатньою та репрезентативною, що дозволило авторці комплексно розкрити теоретичні й прикладні аспекти формування соціальних стереотипів, їхнього впливу на міжгрупову взаємодію та визначити механізми подолання негативних стереотипних установок у приймаючих громадах.

Високий рівень дисертаційного дослідження підтверджується також апробацією його основних положень у наукових публікаціях, матеріалах конференцій та інших формах представлення результатів наукової роботи. Авторкою дотримано вимоги щодо академічної доброчесності, структури, змісту та кількості наукових праць, необхідних для представлення результатів дисертаційного дослідження.

Водночас як рекомендацію можна зазначити, що додатковим посиленням практичної складової роботи могло б стати ширше використання матеріалів міжнародних досліджень і практичних кейсів щодо протидії стигматизації внутрішньо переміщених осіб у країнах, які мають досвід масштабних вимушених міграційних процесів. Зокрема, звернення до досвіду європейських держав у сфері формування політик соціальної згуртованості, інтеграції переміщених осіб та розвитку інструментів міжгрупового діалогу могло б додатково розширити порівняльний аспект дослідження.

Однак зазначена рекомендація має характер побажання щодо подальшого розвитку окремих аспектів досліджуваної проблематики і не знижує високої наукової цінності дисертаційної роботи, яка є завершеним самостійним дослідженням із вагомим теоретичним та практичним значенням.

Марта ШЕЛЕМБА, кандидат політичних наук, доцент кафедри міжнародних студій та суспільних комунікацій факультету історії та міжнародних відносин ДВНЗ «Ужгородський національний університет»:

Практичний потенціал дисертаційного дослідження Бровдій М. Ю. визначається можливістю використання отриманих результатів для вирішення актуальних завдань, пов'язаних із соціальною інтеграцією внутрішньо переміщених осіб та формуванням сприятливого середовища їх взаємодії з приймаючими громадами. Запропоновані у роботі теоретичні положення та аналітичні висновки мають значення для подальшого розвитку наукових досліджень у сфері соціології міграції, соціальної адаптації, міжгрупових відносин і процесів суспільної згуртованості. Особливо цінним є те, що авторка розглядає проблему стереотипізації не ізольовано, а у взаємозв'язку із ширшими соціальними процесами, що відбуваються в українському суспільстві в умовах війни.

Результати дослідження можуть бути використані в освітньому процесі при підготовці та оновленні змісту навчальних дисциплін соціологічного, психологічного та соціально-педагогічного спрямування. Матеріали дисертації мають потенціал для включення до лекційних курсів, практичних занять і методичних розробок із проблем соціальної інтеграції, вимушеної міграції, соціальної психології, конфліктології та соціальної роботи. Їх застосування сприятиме формуванню у майбутніх фахівців комплексного розуміння механізмів виникнення соціальних бар'єрів та шляхів їх подолання.

Практична цінність роботи полягає також у можливості застосування її результатів у діяльності органів державного управління, місцевого самоврядування, громадських організацій та соціальних служб, які здійснюють підтримку внутрішньо переміщених осіб. Висновки та рекомендації дослідження можуть бути використані при розробленні програм соціальної адаптації, заходів із розвитку комунікації між ВПО та місцевими мешканцями, а також при формуванні стратегій, спрямованих на зменшення соціальної дистанції та запобігання проявам дискримінації. Окремим напрямом практичного застосування результатів є їх використання у роботі з громадами, які приймають внутрішньо переміщених осіб. Запропоновані авторкою підходи можуть стати основою для створення локальних ініціатив, спрямованих на розвиток міжгрупового діалогу, зміцнення довіри, залучення ВПО до суспільного життя та формування інклюзивних моделей взаємодії.

Водночас, як зауваження дискусійного характеру, можна зазначити, що практичні рекомендації дисертаційного дослідження могли б отримати додаткове посилення через більш детальне розкриття можливостей їх адаптації до різних типів територіальних громад із урахуванням відмінностей у соціально-економічних умовах, рівні ресурсного забезпечення та специфіці взаємодії між місцевим населенням і внутрішньо переміщеними особами. Такий аспект не знижує наукової цінності роботи, а лише окреслює перспективний напрям подальшого розвитку дослідження.

Загалом результати дисертації мають вагоме теоретичне та прикладне значення, оскільки сприяють поглибленню наукового розуміння процесів формування соціальних стереотипів і механізмів їх подолання, а також створюють підґрунтя для практичного вдосконалення політик та програм соціальної інтеграції внутрішньо переміщених осіб у сучасному українському суспільстві.

Наталія КОВАЛІСКО, доктор соціологічних наук, професор, професор кафедри соціології Львівського національного університету імені Івана Франка:

1. Дисертація вирізняється високим рівнем теоретичної опрацьованості проблематики та широким використанням сучасних соціологічних концепцій. Водночас її теоретичний потенціал міг би бути ще більше посилений шляхом ширшої інтеграції концепцій соціальної згуртованості, соціальної стійкості (social resilience) та соціальної інклюзії, які останніми роками активно використовуються у міжнародних дослідженнях вимушеної міграції та посткризового розвитку громад.

2. Емпірична база дослідження, сформована на матеріалах Закарпатської області, є цілком обґрунтованою та відповідає поставленій меті. Разом із тим залучення порівняльного матеріалу з інших регіонів України дозволило б глибше простежити співвідношення загальнонаціональних і регіонально-специфічних закономірностей інтеграції внутрішньо переміщених осіб.

3. Одним із найбільш вагомих результатів дисертації є запропонований авторкою механізм подолання впливу соціальних стереотипів. Водночас його прикладний потенціал був би ще переконливішим за умов деталізації системи соціологічних індикаторів, які дозволяли б здійснювати моніторинг ефективності впровадження запропонованих заходів у діяльність територіальних громад та органів публічного управління.

4. Значний науковий інтерес становлять сформульовані авторкою висновки щодо особливостей інтеграції ВПО в українському суспільстві. Водночас ширше використання порівняльного аналізу міжнародного досвіду інтеграції внутрішньо переміщених осіб та інших категорій вимушених мігрантів дозволило б ще повніше інтерпретувати отримані результати та окреслити можливості їх екстраполяції на ширший соціальний контекст.

Марина БІРЮКОВА, доктор соціологічних наук, професор, професор кафедри соціології Навчально-наукового інституту соціально-гуманітарних технологій Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»:

1. Теоретико-методологічна база дисертації спирається на широке коло концепцій - теорію соціальної ідентичності Г. Тайфела та Дж. Тернера, теорію міжгрупового контакту І. Олпорта, символічний інтеракціонізм, концепцію символічного насильства П. Бурдьє, ідеї Г. Зіммеля, Е. Дюркгейма, М. Вебера, Е. Гофмана, а також дискурс-аналітичний підхід SKAD Р. Келлера. Таке поєднання засвідчує ерудицію авторки, однак створює певний еклектизм: у роботі бракує чіткого пояснення того, яким чином ці концептуально різноманітні теоретичні традиції – структурно-функціоналістська, інтеракціоністська та конструктивістська

– узгоджуються в межах єдиної авторської моделі. Не зовсім зрозуміло, яка з теорій виконує роль базової пояснювальної рамки, а які залучаються як допоміжні.

2. Пункт новизни щодо трирівневої моделі адаптаційного процесу (виживання - соціально-економічна стабілізація – соціокультурна інтеграція). Цей пункт потребує посилення через введення чітких емпіричних (кількісних або індексних) критеріїв розмежування етапів та методики визначення переходу респондента з одного етапу на інший – наразі модель має переважно описовий, а не операціоналізований характер.

3. Коефіцієнт внутрішньої узгодженості використаних психометричних шкал (Cronbach's Alpha 0,701-0,720) перебуває на межі мінімально прийнятного рівня надійності. У тексті дисертації доцільно було б докладніше обґрунтувати причини такого показника та вказати, чи вживалися заходи для його підвищення (наприклад, виключення окремих пунктів шкали).

4. Дослідження зосереджене виключно на матеріалі Закарпатської області, що є цілком виправданим з огляду на регіональну специфіку роботи, проте в тексті бракує більш розгорнутого обґрунтування того, якою мірою отримані висновки та розроблений механізм подолання стереотипів можуть (або не можуть) бути екстрапольовані на інші регіони України з іншою соціокультурною та демографічною структурою.

Маріан ТОКАРА, доктор наук з державного управління, доцент, професор кафедри соціології та соціальної роботи факультету суспільних наук ДВНЗ «Ужгородський національний університет»: зауважень і пропозицій до дисертаційної роботи не висловив.

Озвучені зауваження отримали всі необхідні пояснення з боку дисертантки, тому суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку результатів наукового дослідження Мирослави БРОВДІЙ.

Результати відкритого голосування:

«За» 5 членів ради,

«Проти» __ членів ради.

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада присуджує Мирославі БРОВДІЙ ступінь доктора філософії за спеціальністю 054 «Соціологія» в галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки».

Відеозапис трансляції захисту дисертації додається.

Голова разової спеціалізованої вченої ради

Маріан ТОКАР